

Inleidende spreektekst Mondeling overleg Eerste Kamer (7 juli)

II. Verhoudingen en democratische controle

Spreektijd: 5 minuten

Voorzitter,

U heeft ons gevraagd om een inleiding te geven op het onderwerp Verhoudingen en democratische controle.

Ik zal dat samen met de minister van Justitie en Veiligheid doen.

Ik start met een toelichting op de verhouding tussen de minister en de voorzitters veiligheidsregio's bij infectieziekten uit de groep A.

Daarna zal mijn collega een toelichting geven op de verhouding tussen de voorzitters veiligheidsregio en de gemeenteraad.

In 2005 heeft de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) de International Health Regulations vastgesteld.

Dat is een set regels waaraan alle aangesloten landen moeten voldoen om voorbereid te zijn op bedreigingen van de publieke gezondheid, waaronder infectieziekten.

In Nederland zijn die regels grotendeels geïmplementeerd in de Wet publieke gezondheid die eind 2008 van kracht is geworden.

In de Wet publieke gezondheid zijn de rollen beschreven van de GGD, de burgemeesters en de minister van VWS.

In 2012 zijn daar de voorzitters veiligheidsregio's aan toegevoegd, nadat de Wet veiligheidsregio's van kracht was geworden.

In de basis is infectieziektebestrijding een lokale verantwoordelijkheid. Gemeenten zijn verplicht een gezondheidsdienst te hebben die onder andere zorgt voor de infectieziektebestrijding.

Die gezondheidsdienst kennen we allemaal als de GGD.

In 25 regio's, in samenhang met de veiligheidsregio's, zorgt de GGD voor de dagelijkse infectieziektebestrijding.

Ze worden daarbij ondersteund door het Centrum Infectieziektenbestrijding van het RIVM.

Als er bestuurlijke maatregelen nodig zijn bij de bestrijding is dat de verantwoordelijkheid van de burgemeester.

In de praktijk is dat echter bijna nooit nodig. De meeste mensen werken goed mee aan maatregelen van de GGD.

Voor de dagelijkse bestrijding van infectieziekten werkt deze structuur heel goed.

Voor grotere uitbraken is er echter meer coördinatie nodig.

In de eerste plaats wordt dat geregeld door de samenwerking tussen het RIVM en de GGD'en.

Bij een bovenregionale uitbraak zorgt het RIVM voor de *gezondheidskundige coördinatie* van de aanpak tussen GGD'en.

Het RIVM zorgt er ook voor dat signalen van infectieziekten uit verschillende regio's worden samengebracht.

Bij een grote uitbraak kan ook meer *bestuurlijke coördinatie* nodig zijn.

Voor die situaties is in de Wet publieke gezondheid een afwijkende bestuurlijke structuur opgenomen.

De infectieziekten waarbij de noodzaak van een gecoördineerde aanpak het waarschijnlijkste zijn, zijn ingedeeld in groep A.

De voorzitters van de veiligheidsregio's dragen zorg voor de bestrijding van infectieziekten uit groep A.

En de minister van VWS kan opdrachten of ook wel aanwijzingen geven aan de voorzitters van de veiligheidsregio's hoe de bestrijding van een ziekte uit groep A ter hand te nemen.

Deze uitbraak van Covid-19 is niet de eerste keer sinds de instelling van de Wet publieke gezondheid dat er een ziekte uit groep A was in Nederland.

Het is wel de eerste keer dat ik gebruik heb gemaakt van mijn bevoegdheid om opdrachten te geven aan voorzitters van de veiligheidsregio's.

In 2009 was er een wereldwijde uitbraak van een nieuw griepvirus, de Nieuwe Influenza A H1N1, beter bekend als de Mexicaanse griep. De ernst van het virus bleek uiteindelijk mee te vallen en inmiddels is deze influenza niet meer opgenomen in groep A.

In 2014 hebben we ons enkele maanden voorbereid op de mogelijke introductie van ebola in Nederland vanwege een grote uitbraak in West-Afrika.

Uiteindelijk hebben we toen één patiënt met het ebolavirus opgenomen in het Calamiteitenhospitaal in Utrecht.

In de afgelopen jaren hebben we enkele reizigers gehad die terugkwamen naar Nederland met MERS en een keer een reiziger met het Marburgvirus.

Ook zijn er enkele incidenten geweest met mogelijke besmettingen met het poliovirus.

In al die gevallen zorgden de GGD'en voor de gezondheidskundige maatregelen onder leiding van het RIVM.

En sinds 2012 waren de voorzitters van de veiligheidsregio's bestuurlijk verantwoordelijk voor de bestrijding.

Vanaf 25 februari 2020, toen er nog geen besmettingen met Covid-19 waren vastgesteld in Nederland, maar er wel af en toe verdenkingen waren, hebben voorzitters van de veiligheidsregio's hun crisisstructuur opgeschaald naar GRIP 4.

In eerste instantie deden ze dat nog achter de schermen, ter voorbereiding op mogelijke besmettingen.

Bij een GRIP 4 richt de veiligheidsregio een Regionaal Beleidsteam in met alle burgemeesters van de regio. De voorzitter is de burgemeester van de grootste gemeente.

Op 3 maart hadden de minister van Justitie en Veiligheid en mijn voorganger op dit dossier, de toenmalige minister van Medische Zorg en Sport, een landelijk overleg met de voorzitters veiligheidsregio's op het Ministerie van Volksgezondheid en Sport.

Op dat moment spraken we vooral over de informatievoorziening en samenwerking.

Tien dagen later was de situatie al dusdanig veranderd dat de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing besloot om een landelijke maatregel te nemen.

Toen heb ik besloten om, mede namens de minister van Justitie en Veiligheid, gebruik te maken van de aanwijzingsbevoegdheid van de Wet publieke gezondheid.

De belangrijkste reden daarvoor was om uniformiteit in de maatregelen te houden in het hele land.

Vertegenwoordigers van de veiligheidsregio's zijn om die reden ook opgenomen in de landelijke crisisstructuur.

Ook heb ik wekelijks een situatierapport verstuurd naar de veiligheidsregio's om hen op de hoogte te houden van de landelijke ontwikkelingen.

Over de landelijke maatregelen heeft het kabinet het Parlement steeds direct geïnformeerd.

Alle maatregelen die het kabinet heeft getroffen, heeft het kabinet in brieven aan de Tweede Kamer opgenomen.

Daarop volgde, in eerste instantie elke week en later elke twee weken, een plenair debat in de Tweede Kamer.

Naar aanleiding van vragen van uw Kamer heb ik besloten om de brieven met de opdrachten aan de voorzitters veiligheidsregio's ook aan te bieden aan het Parlement, zodat u ook kunt controleren hoe ik de maatregelen heb vertaald in opdrachten.

Voor het vervolg van deze inleiding geef ik nu graag het woord aan mijn collega van Justitie en Veiligheid.